

Kelemen Elemér

Ázsóth Gyula¹
(1914–2008)

1935-től 1955-ig a Somogy megyei Kapoly község elemi népiskolájában, illetve általános iskolájában dolgozott tanítóként, majd – a pécsi Pedagógiai Főiskola elvégzését követően – magyar-történelem szakos tanárként. Éveken át a tabi járási északi körzetének mindenütt szívesen látott alsó tagozatos felügyelője volt, aki kerékpárral járta az aprófalvas vidék iskoláit.

1955-től 1974-es nyugdíjazásáig a balatonszársói általános iskolában tanított, s közel tíz évig a tabi járás magyar-történelem szakos szakfelügyelőjeként is tevékenykedett. Nevéhez fűződött a helyesírás-tanítás egységesítését segítő „somogyi norma” kidolgozása. 1963-tól igazgatóhelyettes, 1968 és 1974 között pedig a szárszói iskola igazgatója. Szakmai tekintélyével, emberiségével is személyes példát mutató, kollégái és a község lakói által egyaránt elismert vezető, akinek szívügye volt a tanulók tanórán kívüli tevékenységének megszervezése, a szakköri munka kibontakoztatása, a tanulmányi versenyek szorgalmazása és az

iskolai felnőttoktatás kiterjesztése. Úttörő kezdeményezése volt az iskola szabadpolcos könyvtárának és folyóirat-olvasójának kialakítása, a „könyves környezet” megteremtése.

Szakmai-közéleti tevékenysége túlnőtt az iskola falain és a község határain. Évekig volt a járási igazgatói munkaközösség vezetője, majd – a Somogy megyei Pedagógus-továbbképzési Intézet külső munkatársaként, megyei szaktanácsadóként – az általános iskolai igazgatók megyei szintű munkaközösségének szervezője és vezetője. Nyugdíjasként is szerepet vállalt a vezetői utánpótlást képző megyei tanfolyamokon. Ez irányú tevékenységéről tanúskodnak – a Köznevelésben, a Magyartanításban és a Történelemtanításban megjelent szakmódszertani írásai mellett – az iskolavezetést segítő publikációi.²

1970-es megalakulásától kezdve tíz éven át volt a *Magyar Pedagógiai Társaság Somogy megyei Tagozatának* elnöke. A földrajzi távolság ellenére – Balatonszárszón élt feleségével, Emma asszonnyal – aktívan részt vett a társasági életben. Nagy szerepe volt – az olykor kényesnek, sőt provokatívnak számító témák, problémák napirendre tűzésével – a megye pedagógiai közéletének felpezsdítésében. Szoros kapcsolatot ápolt az MPT országos vezetésével,

¹ Az írás Ázsóth Gyula születésének tavalyi, századik évfordulójára készült.

² Ázsóth Gyula: Egy munkaforma lehetőségei, az igazgatók alkotó munkaközösségének tapasztalatai. In: *A Somogy megyei Pedagógus Továbbképző Intézet évkönyve*. Kaposvár, 1976/77.; Uő (1979): *Az iskolavezetés és az alsó tagozat*. Somogy megyei Pedagógus Továbbképző Intézet, Kaposvár.

személy szerint *Simon Gyulával*. A 70-es évek második felében tagja volt az országos választmányának. Ugyancsak részt vett az 1979-ben alapított, a Társaság tagozata által is jegyzett megyei közoktatási-pedagógiai folyóirat, az *Iskolai Szemle* szerkesztőbizottságának munkájában. Közhasznú tevékenységének elismeréseképpen az első között kapta meg 1979-ben Somogy megye Pedagógiai Díját.

Meghatározó személyisége volt – tanácstagként is – Balatonszárszó közéletének, közművelődésének. Élénk szakköri élet, a helyi és járási kulturális versenyek, szellemi vetélkedők népszerűsége, sikerei tanúskodnak erről. Hosszú időn át tevékenykedett a helyi sakk-szakkör és a járási versenyeken sikeres szárszói sakkcsapat vezetőjeként. Egyik kezdeményezője és aktív közreműködője volt az 1967 és 1974 között öt ízben megrendezett balatonszárszói *József Attila szavalóversenynek* és a hozzá kapcsolódó költő-, illetve író-olvasó találkozóknak. Részt vállalt a „szárszói találkozók” hagyományának újraélesztésében.

Sokrétű és gazdag életművének egyfajta összegzése és betetőzése is egyben a „fogadott haza”, Szárszó „múltját és jelenét” felölelő tanulmánykötet kezdeményezése, megszervezése és szerkesztése.³ Számos tanulmánya olvasható a kötetben: a község iparáról, vendégforgalmáról, az iskolán kívüli művelődésről, a sportról, az 1943-as szárszói találkozóról és a versmondók országos rendezvényeire „hazatalált” József Attiláról.

A szárszói temető – élete, munkásságára a biznyság – egy mindhalálig hivatásának élt, fáradhatatlan, igazi néptanító hamvait őrzi.

Lányi Andrásné

Szabó Pál Tivadar (1924-1999)

Dr. Szabó Pál Tivadar pedagógus, gyógy-pedagógus, szakpszichológus volt.

Kitűnő minősítésű gyógypedagógiai oklevelet szerzett (1952), majd pszichológiát és pedagógiát tanult az ELTE-n. Pszichológiából doktorált (1964), *cum laude* minősítéssel.

Doktori értekezésében az iskolaérettség kérdéseivel, az iskolaéretlenül beiskolázott tanulók mentálhigiénés problémáival foglalkozott, konkrét győri vizsgálatok alapján. A gyógypedagógusi diploma után egy évig főiskolai tanársegédként dolgozott a Gyógypedagógiai Főiskolán, előbb a mozgásterápiai, majd a logopédiai tanszéken. Utána több évig gyógypedagógusként különböző intézményekben értelmi fogyatékosokkal foglalkozott. Vas megyei, illetve szombathelyi működése alatt (1953-57) a főiskola Kossuth-díjas igazgatója, Dr. Bárczi Gusztáv megbízásából és helyi oktatási egészségügyi szervek segítségével – gyógypedagógiai munkája mellett – megszervezte a defektológiai (az emberi szervezet született vagy szerzett tartós károsodásai javítását segítő) állomást, mely később nevelési tanácsadóvá, utána gyermekideggondozóvá alakult át. Munkássága javát a gyermekkori mentálhigiénés megelőzés és rehabilitáció szervezeti feltételeinek kialakítása és pedagógiai-pszichológiai szolgálat tette ki.

A gyermek-ideggondozó 15 éves fennállásának ünnepi ülésén az intézmény

³ Ázsóth Gyula szerk. (1990): *Szárszó. Balatonszárszó múltjáról és jelenéről*, Balatonszárszó.

megszervezőjeként megkapta Vas Megye Közgyűlése Elnökének Emlékérmét.

Elsősorban az iskolaérettségi vizsgálatait, és az ezzel kapcsolatos tudományos közleményei alapján előbb a fővárosi, 14. kerületi gyermek-idegrendelőbe kapott meghívást pszichológusként, majd tudományos munkatárs lett az Országos Közegészségügyi Intézet Iskola-egészségügyi Osztályán. Minisztériumi és fővárosi támogatással dolgozta ki intézeti munkatársaival – három éven át tartó kísérleti munkával – az összetett iskola-érettségi vizsgálat modelljét. Az iskolaéretlen tanulók részére kidolgozták a korrekciós osztályok prototípusát. Együttal megteremtették a differenciált beiskolázási vizsgálat országos elterjedésének szakmai feltételeit. Ez a vizsgálat orvosi, pszichológiai és logopédiai szakvizsgálatokból állt össze.

Az eredmények alapján Budapesten bevezették (kötelező jelleggel) az összetett beiskolázási vizsgálatokat, és 16 korrekciós osztályt hoztak létre. Szabó Pál Tivadar a Fővárosi Beiskolázási Szakbizottság vezetője lett.

Az OKI Iskolaérettségi Osztálya munkatársaként részt vett az oktatási intézmények iskola-egészségügyi és iskolapszichológiai ellenőrzésében, a pedagógusok és orvosok szakmai továbbképzésében. A Felsőoktatási Pedagógiai Kutató Központ felkérésére négy főiskolán megszervezte és vezette több éven át a pedagógusjelöltek személyiségvizsgálatát – a pályaalkalmasság és a mentálhigiéniai állapot szempontjából. A vizsgálatok eredményeiről hazai és külföldi folyóiratokban számolt be.

Felkérést kapott, hogy vállalja el a Fóti Gyermekváros pszichológusi állását (1975), melyet örömmel elfogadott. Érdekelték az állami gondozott gyermekek problémái, személyiségük és nevelésük pszichológiai, pedagógiai sajátosságai. Az Országos Pedagógiai Intézet docenseként meghívták

(1977) a SOTE II. sz. Gyermekklinikája keretében működő Országos Csecsemő és Gyermek-egészségügyi Intézetbe vezető pszichológus főmunkatársnak. Ott dolgozott nyugállományba vonulásáig (1984).

Egész életében úton volt, egyik feladattól ment a másikhoz. Útja mindig a segítségre várókhöz vezetett. (...) Az ő világa az óvoda, az iskola, a nevelési tanácsadó, a nevelőotthon volt, az ünnepeket azért nem kedvelte, mert akkor kevesebbet lehet tenni, mint a hét egyéb napjain. Kopott táskájában mindig ott volt az éppen készülő „tudomány” és valakinek valami.(...) Családot nem alapított. Neki az ország volt a családja. (...) Póztalan gyakorlatiassága, tudományos munkáiban is megmutatkozó jellemzője volt: hogyan lehet a bajon, a betegségen, az embereken legjobban segíteni. Dolgoit rendben tartotta, a feladatok naponta elvégezte, „mert ha fenn úgy döntenek, hogy menni kell, akkor a dolgokat, ügyeket rendben kell itthagyni.

Részletek Vékássy László nekrológiájából – *Gyógypedagógiai Szemle* 2000. 1. sz.

Pályáján végigvonult az egészségnevelés mint szemlélet, és mint a napi gyakorlat vezérfonala. Ezt szötte be előadásaiba, melyeket különböző konferenciákon, kongresszusokon tartott sokfelé, Pöstyéntől Varsóig, Szófiától Bécsig.

Több mint kétszáz szakmai közleménye jelent meg: 14 könyvrészlet, jegyzet szerzője és/vagy szerkesztője is volt. Utolsó munkája az *Erkölcstani vázlatok* c. tankönyvpótló jegyzet (Bp. 1994. IKVA).

A Fodor József Iskolaegészségügyi Társaság alapítói közé tartozott, amint a Magyar Pedagógiai Társaságnak újjáalapítói közt is ott találjuk a nevét. Tagja volt a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületé-

nek. Megkapta a Fodor József Iskola-egészségügyi Társaság „Egészséges Ifjúságért” Emlékplakettjét (1971); a gyermekekért végzett munkájáért a György Júlia Emlékérmét (1987). Szakmai tevékenységéért kétszer kapott Kiváló Munkáért kitüntetést a Művelődési Minisztériumtól és az Egészségügyi Minisztériumtól.

Szabó Pál Tivadar a nemzedékek jó kapcsolatát szorgalmazta, elkötelezett szószólója volt az idősek egészségnevelésének, ezért lett tagja a Magyar Gerontológiai Társaságnak.

(A fent írottakhoz forrásként szolgált Szabó Pál Tivadar még élő húga, Ilona néni dokumentumértékű levele, amit jelen sorok szerzőjének küldött, s melyet ezúton is hálásan köszönök neki.)

Darvas Mátyás

Konferencia az Iskolai Közösségi Szolgálatról

2015. február 20-án, a budapesti Tündérpalotában, az OFI Pedagógiai Könyvtár és Múzeum dísztermében rendezte meg az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet Iskola- és Módszertanfejlesztő Központ az *Iskolai Közösségi Szolgálat: kutatási eredmények és jó gyakorlatok* című konferenciát. A rendezvényre 120 érdeklődő pedagógus regisztrált, akik mindannyian el is jöttek, megtöltve a dísztermet.

Délelőtt többek között az iskolai közösségi szolgálattal (IKSZ) kapcsolatos kutatási eredményeket, az életkori sajátosságokból adódó lehetőségeket és a várható nehézségeket, a fogadó intézmények szem-

pontjait, valamint a Nemzeti Pedagógus Kar monitorprogramját ismertették az előadók. Az előadások diaszorai, illetve az alább ismertetett jó gyakorlatok prezentációi elérhetőek az OFI honlapján.¹

A jó gyakorlatok ismertetése a délutáni szekcióban kapott helyet. A közösségi szolgálatot hazánkban intézményi szinten az elsők között a miskolci Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium szervezte meg. A fenntartó pedagógiai szándékának megfelelően a diákok elsősorban a szociális területen teljesítenek szolgálatot; kiemelten fontos eleme a szeretetszolgálat-programnak a bizalmon alapuló személyes kapcsolat, például az idősek látogatása során. Az iskolát Szalóki Mihály programfelelős és a diákok képviselték.

Ahogy mi látjuk, tapasztaljuk címmel Glatzné Gyömörei Irén, a veszprémi Vetési Albert Gimnázium igazgatóhelyettese tartott előadást az iskolában tanuló diákok és a közösségi szolgálat kapcsolatáról. A statisztikai adatok elemzése mellett kitért a problémákra is, végül vázolta, hogyan sikerült az iskola profiljának megfelelő IKSZ-es tevékenységeket megszervezni.

Papp Ágnes, az Értelmi Sérülteket Szolgáló Társadalmi Szervezetek és Alapítványok Országos Szövetségének (ÉTA) igazgatóhelyettese és szakmai programkoordinátora a fogadó szervezetek oldaláról, ám egy ritkább szemszögből adott képet a program eddigi tapasztalatairól. Az ÉTA ugyanis közvetlenül nem fogad diákokat, hanem mint önálló szervezetek szövetsége, védőernyőként és szakmai koordináló szervezetként segíti a közösségi szolgálat szervezését.

Meszleny Eszter, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat szociális munkatársa, az iskolai közösségi szolgálat koordinátora bemutatta a *Teajárat*-ot, a Kelenföldi

¹ <http://www.ofi.hu/hir/iskolai-kozosségi-szolgalat-kutatasi-eredmenyek-es-jo-gyakorlatok-cimu-konferencia>

pályaudvaron napi rendszerességgel megvalósított ételosztó programot. Beszél az iskolákkal való kapcsolattartás mikéntjéről, illetve arról, hogy a hajléktalan-ellátás extrém terepén szolgálatot végzőknek milyen nehézségekkel és milyen – ezekkel arányos – lehetőségekkel kell és lehet számolniuk.

Egy fogadó intézmény életébe kapcsolódott be komplex módon *Krizsán Mihályné* IKSZ-programja. „Közelebb mentünk!” – szöveg a *Teadélután* mottója, és valóban közelebb kerültek a békéscsabai tizedikesek az idősothton lakóihoz sokféleképpen, nem csak közös teázással: kóstoló délutánon ismertettek különleges gyümölcsöket, nótázós alkalmat tartva oldották a gátlásokat és idézték fel az időkben a talán 50-70 éve nem énekelt dalokat. Mivel a Szent-Györgyi Albert Gimnázium egészségügyi diákjairól van szó, szűréssel egybekötött egészségmegőrző alkalmat is tartottak, csakúgy, mint mozgós-tornáztatós, légyögyakorlatokkal tűzdelt délutáni programot is, hiszen „mozgás az élet”. Minden alkalom olyan téma köré szerveződött, ami vagy kedves emlék volt az időknek, vagy fontos a jelenben. Az „állatos délután” feladatait az idők oldották meg, a fiatalok az íródeák szerepét vették át, majd beszélgetés következett a régi idők állattartásáról. A beszélgetés, az egyre oldottabb együttlét örömteli kísérője volt minden közös programnak. „Látni a világot, látni a szépet” – az idősothtonból való kimozdulás ezúttal a Munkácsy Mihály Múzeum megtekintését jelentette, majd közös városnézést. Végül saját házuk táján tevékenykedtek közösen: az idősothton kertjében „számolták fel a tél nyomait”.

A jó gyakorlat ismertetése alapján úgy tűnik, több történet itt, mint pusztán „pedagógiai célok megvalósulása”: a tanév végére igazi kapcsolatok alakultak ki a diá-

kok és a bentlakók között. Az eredeti cél is kifejezetten *egyetlen* intézmény felkarolása volt, és ez a szándék eredményezte azt, hogy az együttműködés az idősothton életének minden területére kiterjedt.

Mint elhangzott, az induláshoz kellett a 2011-es TÁRS-pályázat is; ez jelentette az ösztönzést, és ez biztosította az első szakasz anyagi feltételeit, a megvalósult program pedig belső igényt szült a folytatásra.

Ma az IKSZ révén tartják a kapcsolatot az idősothtonnal.

A komplexitás másik példája – amikor egy iskola életét szövi át minden területen a közösségi szolgálat – a balatonfüzfi Öveges Iskola esete. Az IKSZ bevezetésekor *Mézes József* igazgatónak komoly gondjai voltak. Először is, a diákság összetétele nem mondható átlagosnak. Az 527 fős létszámból 257-en SNI-sek, ami a közösségi szolgálat gyakoribb tevékenységei közül többet eleve megnehezít. 170 a kollégisták száma, akik számára például a lakóhelyen végzett szolgálat akadályokba ütközik, de sok a messziről bejáró tanuló is.

Számolni kellett a tantestület idegenkedésével is. A nehéz körülményekből fakadó mindennapi pedagógiai problémák és az IKSZ-szel kapcsolatos kezdeti információhiány együttesen oda vezettek, hogy az igazgatónak fel kellett tennie a kérdést: „Hogyan tudnám bevonni a kollégákat?” Hiszen a diákokat csak akkor lehet megnyerni a programnak, ha az nem egyedül az intézményvezető és a felkért koordinátorok ügye. Az iskolához közeli fogadó szervezetet kellett keresni (a bejárók, kollégisták miatt), az iskola sajátosságaihoz, a diákok adottságaihoz illeszkedő programmal, mely egyúttal az érintett kollégák számára is vállalható. Jó választásnak bizonyult a TÁMASZ Idősek Otthona. Itt a gyerekek kézműves délutánokat szerveztek.

Hátrányos helyzetükből fakadóan fokozott érzékenységgel fordultak az idősek felé, a kézműves foglalkozásoknál pedig semmiféle „disz-” nem jelentett hátrányt. Az igazgató azt a kollégát kérte fel koordinátornak, aki egyébként is szervezte a kreatív foglalkozásokat, műsorokat az iskolában. Egy-két alkalom után már nem csak elvégzendő feladat volt számára a segítés.

A *Te szedd! – fűzfői módra* a Fűzfőgyártelep megtisztítását jelentette; ez elsősorban a bejáró diákok feladata lett, és lényegesen javította a környék lakóinak véleményét a diákokról: már nemcsak a reggel és dél után átvonuló, hangos fiatalok voltak a szemükben. És maguk is máshogy néztek a környékre, ahol naponta áthaladtak.

Szenvedélyes állatbarát kollégákat kértek fel a közeli menhelyen a kutyasétáltatás megszervezésére, így a feladatot itt is hamar „túlteljesítették”, ami akár vasárnapi sétáltatást is jelentett, lelkes diákokkal. A

testnevelő tanárok – lévén Fűzfő korábban kosárlabdagyőzelem – nem tudtak nemet mondani a felkérésre, hogy a nyáron szenior kosárcupát rendezzenek, ahol a „nagy öregek” is indulnak. A diákok számára

tanáraik lelkesedése külön élmény lett. Az az érdeklődés azonban még az igazgatót is meglepte, amit az informatikatanárok által koordinált helyi *Kattints rá, Nagyi!* keltett, vagyis a diákok által, időseknek tartott informatikaképzés. A kezdés napján derült ki, hogy az informatikaterem helyett a könyvtárat kell megnyitni az összegyűlt hetvenvalahány résztvevőnek.

A kezdeményezés nagy siker volt, és tervezik a folytatást.

Az Öveges Iskola programja nemcsak kivitelezésében jó gyakorlat, hanem példaértékű abban is, ahogyan a helyi adottságokkal számolva és azokra építve fokozatosan megnyerte a résztvevőket.

Veszprémi Attila

A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar gyermekkultúra-konferenciájáról

2015. március 10-én immár harmadik alkalommal zajlott gyermekkultúra-tematikájú konferencia Szekszárdon – ezúttal *Gyermekek különböző és hasonló kultúráiban* címmel.¹ A rendezvényt *prof. dr. Horváth Béla*, a kar dékánja nyitotta meg, majd *dr. Bús Imre*, a Gyermekekultúra Kutatócsoport vezetője köszöntötte a konferencia résztvevőit. A közönség

soraiban láthatóan igen sok kari hallgató volt jelen.

Az első előadást *prof. dr. Kéri Katalin*, a Neveléstudományi Intézet igazgatója tartotta *Gyermekekultúra, gyermekkortörténet Spanyolországban* címmel. Az informális, partneri stílusú előadó histográfiai és forrástani összefoglalóval indított. Felvillantotta a spanyolországi gyermekkortörténeti kutatások gazdag forrásait, bemutatta a

egy-két alkalom után már nem csak elvégzendő feladat volt számára a segítés

¹ A program a „Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-dunántúli régióban” TÁMOP – 4.1.2. B.2-13/1-2013-0014 pályázat keretében, a PTE IGYK, a PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskolája, a Magyar Pedagógiai Társaság és a Gyermekekultúra Kutatócsoport szervezésében valósult meg.

legfontosabb könyveket és folyóiratokat, illetve kiemelte a gyermekjátékok világát, a gyermekkor szakaszolásának változatait, valamint a művészi és hétköznapi gyermekábrázolást mint színes, gazdag – és intenzíven kutatott – terepeket. Ezt követően a spanyol gyermekkortörténet kiemelkedő alakjait idézte meg, a kora középkortól egészen a 20. századi Miguel Unamuno megjelenéséig. A bemutatott példák jól alátámasztották az előadó állítását: az egymással viaskodó, de egymással kommunikáló zsidók, keresztények és muszlimok lakta Ibériai-félsziget írott neveléstörténeti forrásai sokszor világtörténelmi szempontból is egyediek, emellett jól tükrözik népek, vallások, szokások és korszakok egymásra hatását. *Kéri Katalin* a reneszánsz-kori Juan Luis Vives munkásságával és személyével foglalkozott a legtöbbet. Saját fordításban, hosszan és átéléssel idézett a gyermek boldogságát alapvetőnek tartó, hazájából távozni kényszerült humanista legismertebb művéből, a páratlan forrásértékű *Exercitatio linguae latinae*-ből (Latin nyelvi gyakorlatok), mely meghökkentően éltszerű párbeszédeken keresztül gyakoroltatja a gyermekekkel a latin nyelvet. Be kell vallani – írta volt Vives egy Erasmushoz címzett levelében –, hogy a gyerekek nem szeretnek iskolába járni. Ha ez így van, akkor a latinkönyvbe ezt a tényt olvasmányként kell bevezetni... A későbbi korokból több más szerző mellett megismerkedhettünk az első ismert női pedagógiai gondolkodóval, a lányok testi és erkölcsi neveléséről író Josefa Amar y Borbónnal. A 19. és 20.

hosszan és átéléssel idézett a gyermek boldogságát alapvetőnek tartó, hazájából távozni kényszerült humanista legismertebb művéből

század spanyol gyermekkortörténetét az előadó inkább jelenségek – az intézményszerű óvoda, a kötelező iskoláztatás, a gyermekgyógyászat, a gyerekeket célzó lap- és könyviadás, továbbá a gyermekmunka elleni fellépés – mentén vázlatolta. Élvezetes zárásként *Kéri Katalin* – tréfásan a neveléstörténet jelenbeli képi fordulatára hivatkozva – jó pár kivetített festményt, fotót és karikatúrát elemzett röviden, illusztrálva a spanyolországi gyermekkép, gyermekszemlélet és gyermekábrázolás változásait a 16. századtól napjainkig.

Másodikként *prof. dr. Forray R. Katalin*, a Neveléstudományi Doktori Iskola Nevelésszociológiai Programjának vezetője tartott romológiai témájú előadást *Életutak a felsőoktatásban* címmel. Állítása szerint, ahol a cigány csoportok ragaszkodnak a tradíciókhoz, ott a kamaszkor éles váltást igényel a gyerekektől. A kisgyermek azt csinál, amit akar, lehet szutykos

és meztelen – a kamasz azonban átmenet nélkül ápolt, normakövető fiatal fiúvá vagy nővé kell legyen. Ugyankor *van* fejlődési folyamat és egységes identitástudat a váltás mögött. Ezt jelzik 7–8. osztályos cigány kamaszok fogalmazásainak részletei, melyeket egy 2005-ben rendezett országos cigány népismereti verseny gyermekszövegeiből idézett az előadó². A „Mit jelent neked az, hogy cigány?” kérdésre adott válaszaikban a gyerekek saját népcsoportjukat többségükben pozitívan ítélik meg: a cigányok általában „barátságosak, gyerekszeretőek, vidámak, dolgozók, erős akaratúak, szabálytisztelők”. Emellett töb-

² A verseny anyagát alapul vevő vizsgálat eredményei és az idézett részletek az Ebbe a dolgozatba beleírtam a lelkeket c. szövegben szerepelnek. Forray R. Katalin (2013): *Az idő fogságától szabadon – Tanulmányok a cigányság iskolázásáról és felemelkedéséről*, Új Mandátum Könyvkiadó, Pécs. 110-124. o. Letöltés: <http://issuu.com/emeseársai/docs/forray-az-ido-fogsaga> (2015.03.18.)

ben ezeket – a többségi társadalomban közkeletű – negatív jellemzéseket adják: a cigány ember „hamar verekszik, hangosan beszél, babonás, hirtelen, mindig a nehezebb utat választja”. (Ez utóbbinál az előadó megjegyezte: számára furcsa ezt a tulajdonságot a negatívak között látni.) Ugyanakkor a gyerekek csoporttudata erős. „Meg kellene ismernünk saját történelmünket”, illetve: „Akkor érzem igazán, hogy jó cigánynak lenni, amikor meghalok a tévében vagy a rádióban a zenét.” – idézte a professzornő. Az előadás második részében az egyetemen 14 éve működő, elsősorban cigány fiatalokat fogadó Wlisslocki Henrik Szakkollégium jelenéről

beszélt. Megemlítette, hogy léteznek még hasonló – például egyházi – szakkollégiumok is az országban, de ezek az intézmények kutatóként még nem fogadták őt. Befejzésül arról beszélt, hogy a mai cigány egyetemisták az óvodára

szinte mindig szívesen emlékeznek, az általános iskoláról pedig inkább hallgatnak. Az okok tisztázatlanok. Talán csak hatéves korukig tudják szeretni a pedagógusok a cigány gyermekeket? Ti tudjátok, miért érzik ezt? – tette fel a kérdést a hallgatóknak a tanárnő. Mindenesetre az egyetemi továbbtanulás ösztönzője az egységesen elfogadó óvodai és iskolai támogatás volna, hogy a cigány fiatalok szeretettel emlékezhessenek közoktatásbeli jelenlétükre. Végezetül *Forray R. Katalin* megemlítette az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben működő Arany János Programiroda által koordinált Arany János Programokat, amelyek főként hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok előmenetelét segítik a köznevelési rendszerben.

Rövid szünetet követően *dr. Trencsényi László*, az ELTE címzetes egyetemi tanára következett: *100 esztendő a gyermek-kultúrában – két hungarikum között*. Az előadó óvatosan „definiálta” a gyermek-kultúrát, amely szerinte: egy „nekik és általuk” létrehozott kultúra. De van egy alfaja, az „általuk – nekünk”, melynek keretei között neveltek (idomítottak) gyerekeket több korszakban is. Történeti áttekintését a kanonizált Kodály és az ismeretlen, az életreform-mozgalmak jeles képviselőjeként jellemzett Kodály felvilágosításával indította, Pukánszky Béla kutatásaira hivatkozva, majd pergő ritmusú felsorolás vette kezdetét, amelynek tételeit – a

magyar gyermek-kultúra utolsó kb. 100 évének az időhöz igazodva szűken válogatott jelenségeit – a kivetített prezentáción is követhettük. Móra Ferencről a Gyöngyösbokréta-mozgalmon át a regőscserkészeti

haladtunk, hallhattunk pár szót a Békés-Tarhosi Énekiskoláról, az Úttörő Színházról, hagyományörzőkről és amatőr színjátszókról, a Móra Ifjúsági Könyvkiadó és a pártállami ideológiát kerülni tudó Kisdobos születéséről, Weöres Sándor, Kormos István és Nemes Nagy Ágnes gyermekirodalomba való érkezéséről, Hárs Lászlóról és a steineriánus Török Sándorról. Megidézte Szabó Sándor első falusi zeneiskoláját, az Olvasó Népert Mozgalmat, s Ránki György *Pomádé Király*-át. Szó esett a 70-es évek bornírt külföldi gyermekirodalmainak rossz fordításairól, bizonyos nyugdíjas nagymamák kötetéről – s a velük egy időben érkező zseniális, társadalomkritikus Janikovszky Éváról –, továbbá Jankovics Marcell *Magyar népmesék* sorozatáról, a *Kincskereső* számonkénti harmincezer

a mai cigány egyetemisták az óvodára szinte mindig szívesen emlékeznek, az általános iskoláról pedig inkább hallgatnak

eladott példányáról és a Sebő-Halmos duó autentikus népzenei mozgalmáról. Aztán jött a *Cimbora*, a Fiatalok Népművészeti Stúdiója, az aktív szülői részvétellel is építő játszóházi mozgalom, illetve Juhász Ferenc, Mándy Iván, Orbán Ottó, Tamkó Sirtó Károly és Csukás István gyermekeknek szánt munkái. Elhangzott az azóta emblematicussá vált Süsü-figurát tervező

Lévai Sándor neve, illetve a *Játsszunk színházat!* című könyvet író Mezei Éváé. A zánkai Gyermekalkotások Galériájáról szomorú tudósítást kaptunk: porosodik, porlik a páratlan nemzetközi gyűjtemény, nincs igazi gazdája – mondta *Trencsényi László*. Majd

következtek a sorban Lázár Ervin meséi, a GYIK Műhely, az 1979-es nemzetközi gyermekév, a 80-a évek elején létrejött Szórakaténusz Játékmúzeum és a „svéd gyerekversek”. A drámapedagógia-mozgalom, Gabnai Katalin, a gyermekeknek játszó Arany János Színház (amelynek története az elhíresült „túl szép ez a gyerekeknek” mondattal ér majd véget), és a tévébeni *Kölyökidő* mellett még Kányádi Sándor és Szilágyi Ákos neve került elő. A rendszerváltás környéki-utáni jelenségek közül említette többek között a művészeti tanszakokat, az új művészeti tantárgyakat a Nat-ban, illetve Lackfi Jánost, Varró Dánielt, a kísérletező Kolibri Színházat, Schilling Árpád Krétakörét és a KÁVA résztvevő színházat. A káprázatos felsorolás után az előadó összefoglalta: a nemzeti identitás, az establishment és a szabadság (másképp mondva *alternatívák* vagy *életreform*) három narratívájában él a gyer-

mekkultúra Magyarországon. Persze, van egy negyedik is, a „szélsőjobb, turulosgatyás” – tette hozzá az előadó.

A konferencia utolsó előadása *A Montessori világ gyermekei* címet viselte. Az előadó *dr. Kurucz Rózsa*, a Pedagógusképző Intézet igazgatója volt. Kiindulópontja szerint Maria Montessori modellje élő fejlődéspedagógiai modell, melynek lényege a világ szeretettelgi megismerése és a kozmikus nevelés, pedagógiája pedig főként olyan elemeket tartalmaz, melyeket a hagyományos iskola mellőz. Majd felidézte Montessori életének és működésének tereit. Edmondo De Amicis

Szív című gyermekregénye egy részletének felolvasásával illusztrálta a Risorgimento késői éveinek nehéz társadalmi gondjait. Szólt Montessori és élettársa, Giuseppe Montesano közös gyógypedagógiai programjáról, mely a maga nemében az első a neveléstörténetben. Ezután *Kurucz Rózsa* a Montessori-pedagógia természetéről beszélt hosszabban; a jellegzetes módszertani alkotóelemekről, a gyerekek számára fejlesztett speciális manipulációs eszköztárról, a pedagógus tudatos passzivitásáról és a gyermeki létezés mód tapasztalatára alapozott pedagógusképzésről. Az előadó szóvá tette, hogy Montessorit sokan csak első könyve alapján ítélik meg, holott az *csak a módszerről* szól, s nem egy teljes pedagógiáról. A jelenről szólva többek között megemlítette, hogy a világ legnagyobb iskolája (Indiában)³ szintén kötődik Montessorihoz: a béke pedagógiai alapon-dolatát vallják magukénak. Elmondta azt

³ A világ legnagyobb iskolája Indiában található, Lucknow városában. 2000 osztályterem, 2500 tanár, 500 további munkatárs, 27 iskolaépület. Van, aki biciklis riksával jár suliba. A 3-5 évesek is itt vannak. 3500 nyolcadik osztályos tanuló van.

is, hogy Európán kívül pedig főképp szegény országokban jöttek létre Montessori-intézmények. Ezek küldetést teljesítenek, sokszor árva, beteg gyerekeket gondoznak. Montessori pedagógiája jól adaptálható, mert elvárt környezete berendezhető szinte bármilyen térben. Végezetül *Kurucz Rózsa* Montessorinak a kritikával szembeni passzivitását firtató egykori kérdésre adott válaszát idézte: „Ha egy létrán felmegyek és egy kutya meg akar marni, akkor két választásom van; vagy visszalépní, vagy magasabbra fellépní. Én szívesebben lépek feljebb.”

A konferencia zárásaképp *Trencsényi László* – egyéb kiadványok mellett – bemutatta a *Gyermek kultúra* könyvsorozat eddig megjelent és készülő vagy tervezett darabjait. A sorozat kiadója – más szervezetekkel együtt – az Illyés Gyula Kar oktatóinak kezdeményezésére 2011-ben megalakult Gyermek kultúra Kutatócsoport. Az említett művek: a Bús Imre által szerkesztett *Tanulmányok a gyermek kultúráról*,⁴ a saját írásait tartalmazó *Művészeti neveléstől a gyermek kultúráig*,⁵ illetve Bura Ibolya: *A népművészet napszámosa – Keszler Mária életútja és írásai*.⁶ Ezekon túl szó esett még Tészabó Júlia *Játék – pedagógia, gyermek – kultúra* című tanulmánykötetéről⁷ és Kriston Vízi József *Kő, papír, olló* című könyvéről.⁸ Legvégül egy megjelenés alatt álló és egy tervezett kiadványról esett szó. Várhatóan 2015 nyarán jelenik meg kötetben Pekker Bernadett játékpedagógia és szabadidő-szervező szakos hallgató friss szakdolgozata, mely a plázák, szűkebben a

budapesti Pólus Center szabadidős tereiről és azok használóiról ad körképet *A 21. század művelődési centrumai* címmel. A másik egy emlékkötet terve: 2017-ben Leveleki Eszter, a bánki nyaraltatások híres pedagógusa 100 éves lenne – ez kből szorgalmazta Trencsényi László egy kutatócsoport megalakulását, amelynek tagjai elvégeznék egy teljes magyar település empirikus gyermek kulturális feltérképezését. E kutatómunka eredményeit mutatná be a 2017-re tervezett emlékkötet.

Úgy érzem, az eseményt – elsősorban vagy részben – a kari hallgatókat „érzékenyítő” előadássorozatnak szánták a szervezők. Úgy tűnik azonban, a hallgatók ingerküszöbe túl magas ahhoz, hogy figyelmüket lekössék a tananyagaikhoz kötődő, és a figyelmetlen mikrofonhasználat miatt nem mindig jól hallható előadások. Az eleve érdeklődők persze könnyen „átnéznek és áthallgatnak” ezeken a körülményeken – hiszen információgazdag előadásokat hallgathattunk –, ám a diákok jelentős része nem tartozott közéjük; leckét írtak vagy okostelefonjaik játékapplikációival barátkoztak (mert talán csak muszájból ültek ott). Ez a helyzet kellemtlenül ismerős, de egy konferencián mégis különös. Nem beszélve az előadások közben be- és kiáramló kisebb tömegekről vagy a szolidan cigányozó hátsó sorról. Mintha az előadók és a hallgatók kicsit lemondtak volna egymásról. Én ugyan – minden bizonyal másokkal együtt – „érzékenyedtem” a konferencián sok mindenre, mert szeretek így tenni, ám ami a kari hallgatókat illeti, voltak kétségeim.

⁴ Bús Imre szerk. (2013): *Tanulmányok a gyermek kultúráról*. Illyés Gyula Kar Gyermek kultúra Kutatócsoport, Szekszárd.

⁵ Trencsényi László (2013): *Művészeti neveléstől a gyermek kultúráig – tanulmányok, módszertani írások, reflexiók, 1965–2013*. PTE Illyés Gyula Kar Gyermek kultúra Kutatócsoport; Új Helikon Bt., Szekszárd–Budapest.

⁶ Bura Ibolya (2014, szerk.): *A népművészet napszámosa – Keszler Mária életútja és írásai*. PTE Illyés Gyula Kar Gyermek kultúra Kutatócsoport – Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest–Szekszárd.

⁷ Tészabó Júlia (2011): *Játék – pedagógia, gyermek – kultúra. Tanulmányok*. Gondolat Kiadói Kör Kft., Budapest.

⁸ Kriston Vízi József (2014): *Kő, papír, olló. Játék-írások a 21. század elejéről*. Pont Kiadó, Budapest.

Kedves Olvasóink!

Van egy új címünk: facebook.com/ujpedszemle. Merthogy megjelentünk a Facebookon. Szeretnénk a digitális világban is hírt adni magunkról, szerzőink gondolatairól, megfigyeléseiről, szakmai örömeiről, bánatairól – a pedagógia élő világáról. És persze „egyszerűen csak” figyelni egymásra, a világra, a mi világunkra – ott is. Nem mindig olyan nagy szavak kíséretében, mint ezek itt, de nem is erre van szükség. Az együttlétezésre van. Abban pedig minden szó nagy szó, ha meghallgattatik.

Jelenlétünk még friss a hálózaton, de már most sok-sok száz visszajelzést kaptunk: örülnek nekünk. Nagyon jólesik a figyelem. Köszönjük! Szeretnénk megszolgálni. Részt venni a vitákban, a beszélgetésekben, a tudás befogadásában és megosztásában. Sőt, a sejtések, lehetőségek megosztásában is. Hírt adni arról, ha valami izgalmas, érdekes esemény ígérkezik, beszámolni szerkesztői munkánkról, kisebb és nagyobb terveinkről, múltbéli forrásainkról és a jövő sugallatairól – de a jelenről egész biztosan. És hallgatni, meghallgatni másokat. A pedagógiai univerzum szereplőit, Önöket, Titeket.

Még egy új címünk van: folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle. Ez is nagyon fontos: erre a webhelyre újabb számaink közül egyre több kerül majd föl, cikkekre bontva, kereshető, böngészhető, hivatkozható formában. Számítunk új és régi olvasóinkra – és ők is számíthatnak ránk. (A szerkesztőség)

A Szerzőink rovat folytatása a 4. oldalról:

MÁRTONFI GYÖRGY

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet | Budapest

DR. MELEG CSILLA

professor emerita | PTE-ÁJK
Politikatudományi és Társadalomelméleti
Tanszék | Pécs

SÁVOLY MÁRIA

ny. középiskolai tanár | Budapest

SHIRAIWA HARUNA

egyetemi hallgató | Tokió, Japán

TAKÁCS GÁBOR

a KÁVA Kulturális Műhely szakmai vezetője |
színész-drámatanár | Budapest

TOMASZ GÁBOR

tudományos munkatárs
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet | Budapest

TÓTH TAMÁS MÁJUS

egyetemi hallgató | ELTE-PPK | Budapest

TÓTH TERÉZ

tanár | közoktatási szakértő | Budapest

VESZPRÉMI ATTILA

szerkesztőségi munkatárs | Új Pedagógiai
Szemle | Budapest